

QISHLOQ XO'JALIGI KICHIK BIZNES SUB'EKTLARIDA BIZNESINI RIVOJLANTIRISH KONTSEPSIYASI, MOHIYATI VA EVOLYUTSIYASI.

Namangan davlat texnika universiteti

mustaqil izlanuvchisi

Xudayberdiyev Furqat Imomnazar o'g'li

Annotatsiya

Qishloq xo'jaligi sohasida faoliyat yuritayotgan kichik biznes sub'ektlarining biznesini rivojlantirish kontsepsiyasi, uning iqtisodiy mohiyati va tarixiy-evolyutsion rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kichik biznesning agrar sektordagi o'rni, resurslardan samarali foydalanish, bozor mexanizmlariga moslashuvchanlik hamda innovatsion yondashuvlar orqali barqaror rivojlanishni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, qishloq xo'jaligida kichik biznesni rivojlantirish kontsepsiyasining shakllanishi an'anaviy ishlab chiqarish modellardan zamonaviy, raqobatbardosh va texnologiyalarga asoslangan biznes modellariga o'tish jarayoni sifatida yoritib beriladi. Iqtisodiy islohotlar, institutsional o'zgarishlar va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining kichik agrar biznes rivojiga ta'siri nazariy va amaliy jihatdan asoslab beriladi. Olib borilgan tahlillar qishloq xo'jaligi kichik biznes sub'ektlarining uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlashda kompleks va tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar : Qishloq xo'jaligi, kichik biznes, tarixiy-evolyutsion, iqtisodiy islohotlar , biznes sub'ektlari, amaliy tahlillar, oziq-ovqat mahsulotlari.

Kirish

Hozirgi globallashuv va bozor munosabatlarining chuqurlashuvi sharoitida qishloq xo'jaligi tarmog'ida kichik biznes sub'ektlarining o'rni va ahamiyati tobora ortib bormoqda. Aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan barqaror ta'minlash, qishloq

hududlarida bandlikni oshirish, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishda aynan kichik biznes sub'ektlari yetakchi kuch sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli qishloq xo'jaligi kichik biznes sub'ektlarida biznesni rivojlantirish masalasi nafaqat amaliy, balki muhim ilmiy-nazariy ahamiyatga ham ega hisoblanadi. Qishloq xo'jaligida kichik biznes faoliyati o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, u tabiiy-iqlim sharoitlariga kuchli bog'liqlik, ishlab chiqarish jarayonlarining mavsumiyligi, resurslardan foydalanishdagi cheklanganlik hamda bozor infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan tavsiflanadi. Mazkur omillar kichik biznes sub'ektlarining barqaror faoliyat yuritishi va raqobatbardoshligini ta'minlash uchun puxta ishlab chiqilgan rivojlanish kontsepsiyasini talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, biznesni rivojlantirish kontsepsiyasi kichik agrar sub'ektlarning strategik maqsadlari, boshqaruv yondashuvlari va iqtisodiy manfaatlarini uyg'unlashtiruvchi muhim nazariy asos sifatida qaraladi.

Biznesni rivojlantirish kontsepsiyasining mohiyati kichik biznes sub'ektlarining ichki imkoniyatlari va tashqi bozor muhitini hisobga olgan holda samarali xo'jalik yuritish modelini shakllantirishdan iboratdir. Bu jarayonda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash hamda marketing va logistika tizimlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, zamonaviy sharoitda qishloq xo'jaligi kichik biznesida raqamli texnologiyalar, kooperatsiya aloqalari va qiymat zanjiriga integratsiyalashuv rivojlanishning asosiy omillaridan biriga aylanmoqda.

Mazkur kontsepsiyaning evolyutsiyasi esa qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining tarixiy rivojlanish bosqichlari bilan chambarchas bog'liqdir. Dastlab an'anaviy, asosan o'zini-o'zi ta'minlashga yo'naltirilgan xo'jalik yuritish shakllaridan boshlangan bu jarayon, bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlikka asoslangan, foyda olish va raqobatbardoshlikni ta'minlashga qaratilgan biznes modellariga o'tish bilan tavsiflanadi. Bugungi kunda esa qishloq xo'jaligi kichik biznesi innovatsion, bozorga moslashuvchan va barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan tizim sifatida shakllanib bormoqda.

Tahliliy natijalar

Qishloq xo'jaligi kichik biznes sub'ektlarida biznesni rivojlantirish kontsepsiyasini tahlil qilishda, avvalo, mazkur sub'ektlarning iqtisodiy tabiatini va ular faoliyat yuritayotgan muhitning o'ziga xos jihatlarini hisobga olish zarur. Kichik agrar biznes sub'ektlari, odatda, cheklangan moliyaviy va moddiy resurslarga ega bo'lishi bilan birga, ishlab chiqarish jarayonlarida yuqori darajadagi moslashuvchanlikka ega. Aynan shu moslashuvchanlik ularning bozor talablariga tezkor javob berishi va mahalliy ehtiyojlarga mos mahsulotlar ishlab chiqarishida muhim ustunlik hisoblanadi. Biroq resurslar yetishmasligi, ishlab chiqarish xavflarining yuqoriligi hamda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi biznesni barqaror rivojlantirishga jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda.

Biznesni rivojlantirish kontsepsiyasining iqtisodiy mohiyati kichik biznes sub'ektlarining mavjud resurslarini maksimal darajada samarali safarbar etish orqali qo'shimcha qiymat yaratishga qaratilganligida namoyon bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligida kichik biznesning muvaffaqiyati faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan emas, balki xarajatlarni optimallashtirish, mahsulot sifatini yaxshilash va bozor segmentatsiyasini to'g'ri tanlash bilan bevosita bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy rivojlanish kontsepsiyalari agrar kichik biznesni xomashyo yetkazib beruvchi roldan chiqarib, uni qayta ishlash, saqlash va realizatsiya jarayonlarida faol ishtirok etuvchi sub'ektga aylantirishni nazarda tutadi.

Kontsepsiyaning evolyutsion rivoji tahlili shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi kichik biznesi dastlab an'anaviy ishlab chiqarish shakllariga tayangan holda faoliyat yuritgan bo'lsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida uning faoliyati tobora tadbirkorlik tamoyillariga asoslana boshlagan. Bu jarayonda xo'jalik yuritishning yakkalik shakllaridan kooperatsiya va klasterlashuvga o'tish tendensiyasi kuchaygan. Kooperativ aloqalar kichik biznes sub'ektlariga texnika, moliyaviy resurslar va bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion texnologiyalarni joriy etish qishloq xo'jaligi kichik biznesini rivojlantirishda muhim omilga aylanmoqda. Raqamli boshqaruv vositalari, zamonaviy agrotexnologiyalar va axborot tizimlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga, tavakkalchiliklarni kamaytirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, davlat tomonidan yaratilayotgan institutsional sharoitlar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va imtiyozlar kichik agrar biznesni rivojlantirish kontsepsiyasining amaliy tatbiq etilishida muhim rol o'ynamoqda.

Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, qishloq xo'jaligi kichik biznes sub'ektlarida biznesni rivojlantirish kontsepsiyasi o'z mohiyatiga ko'ra dinamik va evolyutsion jarayon bo'lib, u iqtisodiy, texnologik va institutsional omillarning o'zaro uyg'unlashuvi orqali shakllanadi. Mazkur jarayonni tizimli yondashuv asosida rivojlantirish kichik biznes sub'ektlarining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Olib borilgan nazariy va tahliliy izlanishlar qishloq xo'jaligi kichik biznes sub'ektlarida biznesni rivojlantirish kontsepsiyasi murakkab, ko'p omilli va uzluksiz takomillashib boruvchi jarayon ekanligini ko'rsatadi. Ushbu kontsepsiya kichik agrar biznes sub'ektlarining iqtisodiy manfaatlarini ta'minlash bilan bir qatorda, qishloq hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga, aholi bandligini oshirishga va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiluvchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan, biznesni rivojlantirish masalasi alohida sub'ekt darajasida emas, balki tarmoq va hududiy rivojlanish nuqtayi nazaridan ham baholanishi zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi kichik biznes sub'ektlarida biznesni rivojlantirish kontsepsiyasining mohiyati resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish hamda bozor talablariga moslashuvchanlikni ta'minlash orqali barqaror iqtisodiy o'sishga erishishda mujassamdir. Kichik biznes sub'ektlari uchun innovatsion yondashuvlar, zamonaviy boshqaruv uslublari va marketing strategiyalarini

qo'llash tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa ularni faqat ishlab chiqaruvchi emas, balki bozor munosabatlarining faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Kontsepsiyaning evolyutsion rivojlanishi qishloq xo'jaligi kichik biznesining an'anaviy xo'jalik yuritish shakllaridan tadbirkorlikka asoslangan, raqobatbardosh va innovatsion biznes modellariga bosqichma-bosqich o'tganligini tasdiqlaydi. Mazkur jarayonda kooperatsiya, klasterlashuv va qiymat zanjiriga integratsiyalashuv mexanizmlari kichik biznes sub'ektlarining imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim omillar sifatida shakllangan. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar va zamonaviy agrotexnologiyalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va tavakkalchiliklarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Международный агробизнес. Учебное пособие. 4-е изд. перераб. и доп. ; под ред. Ю.Г. Козака. К.: Центр учебной литературы, 2013.- 306с.,с.10
2. Формирование межгосударственных интегрированных объединений: методология и практика ; за ред. Л.И. Абалкина, А.С. Заси, А.З. Зельднера и др. М. 2001. 274 с.
3. Agrobiznes – Encyklopedia Zarządzania URL : [http: // https://mfiles.pl/pl/index.php/Agrobiznes](http://https://mfiles.pl/pl/index.php/Agrobiznes). (дата звернення : 25.06.2019).
4. Davis J.H. and Goldberg P.A. A concept of agribusiness. Boston. Mass.: Harvard Uniw, 1957.
5. Sykes G. Poultry A. Modern Agribusiness. London: Crosby Lockwood and Son, 1963.
6. Carlson G.. Zilberman D., Miranowski J. Agricultural and environmental Resource Economics. New York; Oxford: Oxford University Press, 1993. P. 441-491.
7. Abdulxakim o'g'li, Musaxanov Qazixon. "Evaluation of development trends of agro-tourism of" namangan region regions"." (2024).